

Dutinoví pěvci osídlili budky nainstalované v otevřené zemědělské krajině velmi rychle

Projekt Stanislava Šimka na obnovu populací dutinových pěvců v zemědělské krajině není ani rok a už přinesl výsledky, které jsou nad očekávání. Nově vyvěšené budky v krajině, která je využívána pro produkční formu hospodaření, ptáci okamžitě obsadili, zahníždili v nich a vyvedli novou generaci. Do lokalit, pro které byl typický nedostatek přirozených dutin, se tak začínají vracet zástupci dutinových pěvců a s nimi i ptačí zpěv. O další vyvěšování budek mají zájem už nejenom zemědělské podniky, ale i podniky, jejichž předmět činnosti se zemědělstvím vůbec nespojuje.

PH: Co Vás přivedlo k ornitologii?

SŠ: Já se ornitologii a péči o krajinu věnuji celoživotně. Ale v době mé produktivní kariéry nebylo tolik času se tomuto zájmu věnovat až tak naplno. (smích) Viděl jsem, že krajině je potřeba pomoci a od 80. let jsem se spolu s Mirkem Dusíkem (odborníkem přes dutinové pěvce a aplikovanou ornitologii v ČR) věnoval aplikaci metody biologického boje v zemědělské krajině (tj. prostřednictvím predátorů eliminovat populaci drobných hlodavců).

Vyvěšování budek a péči o krajinu jsem se poslední roky věnoval čistě soukromě. Aktivitu jsem provozoval spíše v rámci zájmové činnosti s dětmi. Začal jsem ale vnímat, že nainstalovat do krajiny každoročně více jak 50 budek není možné zvládnout sám, ale že k tomu musím mít nějaké další partnery.

Hledal jsem proto cestu, kdo by o realizaci projektu mohl mít zájem, a napadli mě podnikatelé v oblasti zemědělství, protože ti krajinu využívají k naplnění svých ekonomických cílů, disponují obvodem hospodaření a využívané formy intenzivního hospodaření představují pro krajinu zátěž (ať chceme nebo ne). I z tohoto důvodu jsem byl přesvědčen, že kdo jiný než právě zemědělci by měli mít zájem krajině něco vrátit a účast na realizaci takového projektu pro ně bude v tomto ohledu jedinečnou příležitostí.

Projekt usazení a obnovy populací dutinových pěvců v zemědělské krajině jsme vymysleli s kolegy z ornitologické branže a zhruba na konci ledna 2023 byl projekt v papírové podobě na světě. Naším prvořadým cílem bylo nabídnout ho k realizaci podnikatelům v oblasti zemědělství jako možnost poděkovat krajině za to, že jim slouží a mohou na ní produkčně hospodařit. To byl náš prvotní záměr.

Jak na Vás zemědělci reagovali?

SŠ: Setkal jsem se s dvěma přístupy. V podnicích, kde je ve vedení mladá generace (generace čty-

řícátníků), tak tam mají ohromný zájem krajině pomáhat a pečovat o ni. Projekt je okamžitě oslovil a je radost s nimi spolupracovat. Uvědomují si, že krajina jim bude sloužit, až v ní budou chodit například s dětmi na procházky. Říkají mi často: „Vždyť komu jinému by mělo záležet na krajině víc než nám?“ A jdou do toho zcela nezištně s námi, za což jsem moc rád. Rádi pro ně pak uděláme cokoliv, aby i jim projekt přinášel radost, včetně zvyšování povědomí veřejnosti o jejich činnosti prostřednictvím publikování článků a další osvěty.

Jiný byl přístup v některých podnicích, kde jsou ve vedení šedesátníci nebo manažeři před důchodem. Zde jsme se často při představování projektu setkali s otázkou: „A je na to nějaká dotace?“ S tou jsme se u těch mladých neseťkávali! Mladí říkali: „Nebudeme čekat na nějakou dotaci, vždyť je to v našem zájmu pečovat o naši krajinu!“ (smích) Nevidím to ale černě. Starší generace manažerů myslí víc pragmaticky, má něco za sebou. Teď je možná nějaké budky nezajímají, ale to chce čas... (smích) Věřím, že až jim představíme naše výsledky, budou i oni nadšení a půjdou do toho s námi.

Přece jenom nějaké náklady s Vaším projektem ale mají?

SŠ: To ano. Ale s ohledem na sledování hlavního cíle, kterým je po-

moc krajině, jsme se snažili, aby při vlastní realizaci byly pokryty především materiálové náklady související s realizací tohoto projektu.

Jak jim projekt usazení a obnovy populací dutinových pěvců představujete?

SŠ: Každý projekt připravujeme komplexně, tzv. na míru pro daný subjekt. To znamená, že v případě projeveného zájmu navštívíme podnik, se zástupcem projednáme možnosti realizace nad mapovými podklady, následně uděláme v terénu monitoring krajiny a vhodných lokalit v obvodu jeho hospodaření. Pak už připravíme návrh nejvhodnějších lokalit pro instalaci budek a v případě, že se některá z vhodných lokalit nachází například v břehovém porostu podél vodního toku, zajistíme projednání se správcem vodního toku. Pak už vše má rychlý spád. Zajištění výroby budek, jejich instalace v dohodnutých lokalitách, zanesení do mapových podkladů, přidělení GPS souřadnic každé jednotlivé budce, pořízení fotodokumentace z realizace pro potřeby prezentace a příprava předávacího protokolu pro zástupce firmy.

Jako nadstavbu jsme k projektu v případě projeveného zájmu připravili i produkty následné péče v podobě edukačních a informačních tabulí tam, kde víme, že chodí na procházky například maminky

s dětmi nebo mateřské školky. Každý podnik dostává také samolepky, kterými se může prezentovat na služebních autech nebo u vchodových dveří. Dokážeme zajistit i údržbu budek v podzimním období po hnízdní sezoně. Náš projekt je opravdu komplexním balíčkem.

Vedení podniku z naší prezentace pochopí, kolik práce je jenom za monitoringem krajiny, kolik lidí se kolem projektu musí pohybovat, kolik úsilí stojí vytvářet mapové podklady. Je za tím opravdu hodně práce, ale jsme nadšenci, kteří mají rádi naši krajinu a chtějí pro ni spolu s novými partnery něco přínosného udělat.

Jaký byl prvotní zájem ze strany zemědělských podniků?

SŠ: Je zajímavé, že dosud jsme nepotřebovali dělat tomuto projektu jakoukoliv propagaci například formou webových stránek. Náš původní záměr byl, že projekt budeme realizovat až v roce 2024.

Už v dubnu 2023 jsme monitorovali vhodné podniky a lokality. První zemědělská společnost, která se k realizaci odhodlala, byla ZS Kratonohy, a.s. na Královéhradecku. V obvodu hospodaření jsme v polovině dubna nainstalovali první pilotní projekt o celkové počtu 100 kusů budek. Následovala in-

stalace dalšího pilotního projektu 100 budek v odlišných lokalitách na Jičínsku u společnosti Volanická zemědělská, a.s., který nám se svými výsledky bude sloužit jako srovnávací základna.

Na papíře se tedy projekt vůbec neohehlal a doslova během jednoho týdne začal žít svým životem. Již během jednoho až dvou týdnů po instalaci ptáci začali se stavbou hnízd. Neočekávali jsme tak rychlý nástup při osídlování hnízdicími páry, zvláště když ptáci neměli v daných lokalitách možnost se setkat v zimním období v průběhu pohybu migrujících hejnek s existencí hnízdních příležitostí. To považujeme za úspěch.

V první hnízdní sezoně nám nešlo o množství usazených párů, ale především o ochotu dutinových pěvců přijímat nabídnuté hnízdní příležitosti v intenzivně obhospodařované zemědělské krajině v určených lokalitách, ve kterých tato příležitost pro ně dosud nebyla. V současné době to vypadá tak, že k prosinci roku 2023 nám v krajině bude celkem viset kolem 900–1000 budek ve třech krajích ČR. Za zemědělské podniky bude instalováno z uvedeného celkového počtu asi 600 budek. Pokud jde o oblasti realizace, tak nabídka je pro všechny, protože ptačí druhy při osídlování neznají hranice krajů.

Naším cílem je dostat do krajiny co nejvíce hnízdních příležitostí. Víme, že existence hnízdních příležitostí a jejich kvalita je limitujícím faktorem ovlivňujícím počty hnízdicích párů v krajině.

Velkým přínosem je pro nás spolupráce se státním podnikem Povodí Labe. Díky němu můžeme náš projekt realizovat podél vodních toků, které spadají do jeho správy, což nám dělá velkou radost.

Podle čeho si vybíráte vhodnou lokalitu pro instalaci budek pro dutinové pěvce?

SŠ: Rozhodujeme se na základě znalostí z oboru ornitologie a konkrétních nároků jednotlivých ptačích druhů. Vybíráme lokality, kde je předpoklad potravní úživnosti. Dále je pro nás důležité, aby v dané lokalitě byly vzrostlé stromy v podobě stromořadí podél cest a vodotečí, remízky, větrolamy, aleje, popřípadě pásy křovin v kombinaci se vzrostlými stromy lemující příkopy a svodnice zemědělského lánu. Budky umísťujeme do výšky zhruba 2,2–2,5 m a vletový otvor přizpůsobujeme předpokládanému výskytu určitého ptačího druhu v daném místě. Budky se instalují liniově podle charakteru prostředí 30–100 m od sebe.

Jaké byly výsledky v obsazenosti budek v Kratonohách?

SŠ: V zemědělské společnosti ZS Kratonohy a.s. nám šlo o to, aby nám pilotní projekt realizovaný v zemědělské krajině poskytl nějaké výsledky, podle nichž bychom se mohli rozhodnout, zda v projektu dál pokračovat, nebo ho již dál nerozvíjet.

Instalace první linie budek probíhala v období 7. 4. – 10. 4. 2023 a během krátké doby byly budky osídleny hnízdícími páry. V blízkosti lidských obydlí byla obsazenost hnízdních budek 80–90 %. S rostoucí vzdáleností instalovaných příležitostí od obce směrem do hloubky intenzivně obhospodařované krajiny bez přítomnosti lidských obydlí byla obsazenost nižší. V průměru v průběhu celé linie budek neklesla obsazenost pod 65 %.

Jak kontrolujete, co se děje uvnitř budek?

SŠ: Jdeme procházkou a pomocí endoskopické sondy ze země nahlédneme do každého otvoru, a aniž bychom rodinku rušili, tak si pořídíme snímek, jak si rodinka vede, jestli už staví hnízdo, jestli mají v hnízdě vajíčka, jestli už samička vajíčka zahřívá atd. Odtud pochází i fotografie na informačních tabulích.

Byli jsme velmi překvapení, že jsme se už v prvním roce našeho projektu dostali na tak vysokou obsazenost budek! Předpokládali jsme, že se tyto první budky obsadí tak ze 30 %.

Kolik mláďat se v budkách tento první rok asi vylíhlo? Máte nějaké výpočty?

SŠ: Ano, v úseku dlouhém 4 400 m pilotního projektu bylo hnízdícími páry vyvedeno v průběhu 1–2 hnízdění celkem cca 900 mláďat. Nejvíce zastoupeným druhem byla sýkora koňadra. Dále pak často hnízdícím druhem byla sýkora modřínka. V linii budek byl v průběhu hnízdění ojediněle zastoupen

vrabec polní, červenka obecná a konipas bílý.

Znamená to, že už v následujícím období budeme v těchto místech procházet krajinou, která bude oplývat životem mnohem více než dosud. Budou se kolem nás už pohybovat migrující hejtna a zjara uslyšíme ptačí zpěv i v těchto místech v plné kráse.

Cíle jste tedy dosáhli daleko dřív, než byste se byli nadáli...

SŠ: To ano. Naším zásadním cílem bylo nahradit nedostatek hnízdních příležitostí a obnovit populaci dutinových pěvců. Dalším cílem bylo zlepšit povědomí veřejnosti o zemědělském podnikání jako takovém. Aby se díky realizaci tohoto projektu zlepšilo povědomí veřejnosti o tom, že v obci funguje zemědělský podnik, který myslí na krajinu a chce jí něco dát. Všechny podniky, které do toho s námi šly nezištně, tak do toho šly s tím zásadním cílem – nahradit nedostatek hnízdních příležitostí a obnovit populaci dutinových pěvců v zemědělské krajině. Nečekaly od projektu víc. Za to si jich moc vážím.

Mezi těmito prvními průkopníky si zaslouží zmínit alespoň ZS Kratonohy a.s., Volanická zemědělská, a.s., Vejce Kosičky, s.r.o., Agrochov Stará

Paka, a.s., Zemědělská akciová společnost Mžany, a.s., ZD Sukorady.

Máme další plány. V jarním období, když už mají ptáci mláďata před vylétnutím, tak chceme pořádat den otevřených dveří v budkách. Představujeme si, že by u budek bylo pár stanovišť pro školky (třeba budka, kde hnízdí sýkora, koňadra, modřínka, konipas) a dětem by na každém stanovišti student otevřel budku a nechal je nahlédnout do toho, jak vypadá život za zavřenými „dvířky“ budky včetně předání informací ze života příslušných druhů.

Sledujete tedy i jiný zájem než jen estetický?

SŠ: Ano, naším zájmem je rozšířit populaci dutinových pěvců v širší druhové skladbě tam, kde dosud chyběli. Máme zájem o rozšíření projektu o další linie budek ve spolupráci s novými partnery. Pro Vaši představu: startovací „balíček“ o 50 budkách představuje linii zhruba 2000 m.

Naše pilotní projekty jsme volili o 100 budkách, aby byla patrná vypovídací hodnota při interpretaci dílčích výsledků. Osvědčilo se nám, že už při počtu 50 budek začne podnik projektu věřit – tj. má z něj konkrétní výsledky, které mu představíme.

Proč v krajině dutinová pěvci chybí?

SŠ: Není to ani z důvodu nedostatku potravy, ale především proto, že v zemědělské krajině chybí hnízdní

příležitosti. Nedostatek hnízdních příležitostí je vůbec nejdůležitější a limitující faktor.

Široká druhová skladba dutinových pěvců přináší krajíně i další užitek. Přes 90 % jejich potravy tvoří hmyz (housenky, larvy, motýli), takže jejich pomocí dokážeme v krajíně snižovat i úroveň hmyzích škůdců.

Vyvěšení budek ale přece jen něco stojí? Můžeme prozradit cenu?

SŠ: Cena za všechny úkony, o kterých jsme mluvili (monitoring terénu, vytipování lokalit, výroba budek, jejich instalace, GPS souřadnice ke každé budce, zanesení do mapových podkladů včetně předání fotogalerie k následné promo akci, vystavení předávacího protokolu), se u startovacího balíčku 50 bu-

dek pohybuje kolem 30.000 korun. Aby životnost budek byla co nejdélejší, zvolili jsme výrobu z masívu zajišťující dostatečnou bytelnost o síle stěny 2,1 mm se stříškou s pískovanou lepenkou. Budky jsou opatřeny dvěma nátěry hnědé lazury. Ta zajišťuje nejen ochranu proti povětrnostním vlivům, ale hnědý nátěr je volen i z důvodu lepšího barevného splynutí s okolním prostředím. V současné době také vybavujeme vletové otvory proti predátorům ochranným štítkem.

Je Váš projekt jediný svého druhu? S budkami se potkáváme přece i v lesích?

SŠ: Ano, budky najdete i v lesích, zejména v oblastech chráněných území všeho druhu, v městských parcích, alejích atd. Avšak pokud

jde o otevřenou zemědělskou krajinu s využíváním produkčních forem hospodaření s absencí hnízdních příležitostí pro dutinové pěvce, nevěděli jsme, co z projektu vzejde. Bylo pro nás velkou neznámou to, s jakou ochotou budou cílené ptáčích druhy přijímat nově poskytnuté hnízdní příležitosti v lokalitách, kde dosud nehnízдили v důsledku nedostatku příležitostí. Čekali jsme, že první výsledky se dozvíme až v hnízdní sezóně v roce 2024! Ale tím, že se to všechno urychlilo, tak výsledky z letošní sezony máme již nyní a jsou pro nás velice příjemné.

K zemědělcům jsme chtěli přijít s jasnou a komplexní nabídkou, aby se už nemuseli o nic starat. Chtěli jsme, aby i jim projekt přinášel radost. Záměrem bylo pomoci nejen krajíně, ale i lidem, kteří v ní žijí. A to se nám snad podařilo.

Přestože byl projekt usazení a obnovy populací dutinových pěvců námi původně koncipován pro zástupce zemědělských podniků, v současné době projevují zájem o realizaci i subjekty z jiných oblastí podnikání včetně škol a obcí. Ti sice nedisponují obvodem hospodaření, ale přesto chtějí touto formou krajíně pomoci s vědomím významu celého záměru a ve vztahu k následujícím generacím. Toto chápání zástupců podnikatelské sféry z jiných oblastí nás naplňuje optimismem a přináší nám radost. S budkami instalovanými v rámci výše uvedeného projektu se můžete setkat v lokalitách Královéhradeckého kraje, Středočeského kraje a Pardubického kraje. Nyní probíhají jednání o dalším obsazování lokalit v okolí Mělníka a Litoměřic.

Ing. Stanislav Šimek poskytuje služby BOZP a poradenství v oblasti pracovněprávní. Působí také jako lektor. Ornitologie je jeho celoživotním koníčkem.

Řidte se inspirací

BERTHOUD[®]
Forward together

FTA
www.fta-dobrovice.cz